

УДК 331.108.3–054.72(437)

В. У. Коваль

Беларускі дзяржаўны тэхналагічны ўніверсітэт

**АДМЕТНАСЦІ САЦЫЯЛЬНА-КУЛЬТУРНАЙ АДАПТАЦЫІ
БЕЛАРУСКІХ СТУДЭНТАЎ У МІЖВАЕННАЙ ЧЭХАСЛАВАКІІ**

У даследаванні аналізуецца ўплыў палітычных і эканамічных фактараў на працэсы псіхалагічнай і сацыяльна-культурнай адаптацыі беларускіх студэнтаў у Чэхаславакіі. Прааналізаваны ўплыў акадэмічнага асяроддзя на адаптацыйныя працэсы і камунікацыйныя здольнасці студэнтаў. Беларускія грамадскія арганізацыі ў Празе ладзілі літаратурныя вечарыны беларускіх класікаў, якія спрыялі фарміраванню нацыянальнай ідэнтычнасці дыяспары. Найбольш значнай для паспяховай сацыяльна-культурнай адаптацыі студэнтаў была дзейнасць таварыства «Незалежнасць» і Культурнага таварыства імя Ф. Скарыны ў Празе. Візіты вучоных, педагогаў, пісьменнікаў з метраполіі садзейначалі культурнай і акадэмічнай адаптацыі беларускіх студэнтаў. Вынікі даследавання даюць падставы сцвярджаць, што беларускія студэнты ў міжваеннай Чэхаславакіі не вылучаліся добра сфарміраванай культурнай ідэнтыфікацыяй, што прывяло да праблемнай адаптацыі ў сацыяльным і адукацыйным асяроддзі. Канфлікты паміж палітычнымі групамі дыяспары і сусветны эканамічны крызіс аказалі негатыўны ўплыў на развіццё беларускіх студэнцкіх арганізацый і іх культурную дзейнасць.

Ключавыя словы: беларускія студэнты, беларуская дыяспара, сацыяльна-культурная адаптацыя, Чэхаславакія, нацыянальная ідэнтычнасць.

Для цытавання: Коваль В. У. Адметнасці сацыяльна-культурнай адаптацыі беларускіх студэнтаў у міжваеннай Чэхаславакіі // Труды БГТУ. Сер. 6, История, философия. 2022. № 2 (263). С. 44–49.

V. U. Koval

Belarusian State Technological University

**PECULIARITIES OF SOCIOCULTURAL ADAPTATION OF THE BELARUSIAN
STUDENTS IN THE INTERWAR CZECHOSLOVAKIA**

The present study examined how the psychological and sociocultural adaptation of the Belarusian students in Czechoslovakia varied over the political and economic factors. It analyzes such question as the process of adaptation to the conditions of the university environment and communicative skills of the students. This article reviews the development of the national identity among the Belarusians abroad after the organization of the literary performances in Prague by the Belarusian civil associations. The society «Independence» and the Belarusian cultural society named after F. Skaryna in Prague have become the most important for the sociocultural adaptation of the students. The visits of the Belarusian scientists, professors and writers contributed to the cultural and academic adaptation of the Belarusian students. The results of the study had shown that most of the Belarusian students in the interwar Czechoslovakia do not possess the common cultural identity, what indicates a problem of adaptation at the social and educational environment. The conflicts between different political groups in the diaspora and the world economic crisis have had a negative impact on the development of the Belarusian student organizations and their cultural activity.

Keywords: Belarusian students, Belarusian diaspora, sociocultural adaptation, Czechoslovakia, national identity.

For citation: Koval V. U. Peculiarities of sociocultural adaptation of the Belarusian students in the interwar Czechoslovakia. *Proceedings of BSTU, issue 6, History, Philosophy, 2022, no. 2 (263), pp. 44–49 (In Belarusian).*

Уводзіны. У сучасных псіхалага-педагагічных навуковых публікацыях шырока прадстаўлена праблема сацыяльнай, акадэмічнай адаптацыі замежных студэнтаў. У даследаванні на аснове актуальнай псіхалагічнай метадалагічнай базы разглядаюцца асаблівасці адаптацыйных

працэсаў беларусаў у міжваеннай Чэхаславакіі, прадстаўлена рэтраспектыва праблемы, вылучаны фактары, якія аказвалі ўплыў на сацыяльна-культурную адаптацыю асоб.

Асноўная частка. Заходняя гістарыяграфічная традыцыя разглядае сацыяльна-псі-

халагічную адаптацыю студэнтаў як частку крос-культурных працэсаў. Спецыялісты падкрэсліваюць, што паспяховая інтэграцыя асобы ў прымаючым грамадстве характарызуецца адчуваннем камфорту ва ўніверсітэцкім асяроддзі, эмацыйнай устойлівасцю, нізкім узроўнем канфліктнасці, эфектыўнай камунікацыяй [1, с. 65–71]. Сацыльна-культурная адаптацыя – гэта здольнасць студэнтаў прымаць каштоўнасці замежнай культуры, пераймаць новыя нормы і правілы паводзін. Псіхалагі вылучаюць пяць асноўных фактараў, якія характарызуюць сацыльна-культурную адаптацыю студэнтаў-замежнікаў: культурная дыстанцыя (рознiца паміж культурнымі каштоўнасцямі прымаючага грамадства і метраполіі), сацыяльная камунікацыя (колькасць і частотнасць кантактаў), сацыяльны рэсурс (сацыяльная падтрымка іншых студэнтаў), сацыяльныя стрэсары (дыскрымінацыя, якую адчувае асоба) і матэрыяльны статус [2, с. 824]. Неабходна падкрэсліць, што паспяховая інтэграцыя беларускіх студэнтаў у чэшскую культуру была непасрэдна звязаная з акадэмічнай адаптацыяй да працэсу навучання.

Большасць беларускіх студэнтаў у Чэхаславакіі – гэта жыхары Заходняй Беларусі, якая з 1921 г. да 1939 г. была часткай Другой Рэчы Паспалітай. Несправядлівая польская палітыка ў дачыненні нацыянальных меншасцей прымушала беларускую моладзь здабываць адукацыю за мяжой, каб пасля вярнуцца на Бацькаўшчыну. Беларусы набывалі адукацыю ў асноўным у Карлавым універсітэце ці Чэшскім вышэйшым тэхнічным вучылішчы, дзе адукацыйны працэс ажыццяўляўся выключна на чэшскай мове. Студэнты вымушаныя былі развіваць сваю камунікацыйную кампетэнтнасць, каб пераадолець моўны бар’ер і пашырыць асабістыя сацыяльныя кантакты. Моўныя здольнасці садзейнічалі акадэмічнай адаптацыі асоб. Некаторыя студэнты былі вымушаныя год вывучаць чэшскую мову, каб паспяхова засвоіць вучэбную праграму ўніверсітэта.

Студэнты тэхнічных факультэтаў прасцей адчувалі сябе ў працэсе вучэбнай камунікацыі з педагогамі, а прадстаўнікам гуманітарных спецыяльнасцей даводзілася рупліва вучыць мову прымаючага грамадства. Акадэмічная паспяховасць адыгрывала важную ролю для беларускіх студэнтаў, як гэта адзначаецца ў матэрыяле газеты «Сын Беларуса»: «Аб студэнтах нашых можна сказаць, што для ніх цяпер – самы гарачы час, асабліва для тэхнікаў: трэба да канца заняткаў здаць абавязковыя “залікі”. Таму усе рупна вучацца» [3, с. 4].

Нягледзячы на перыяд сесіі, беларусы Чэхаславакіі паспявалі прымаць удзел у культурных і грамадскіх мерапрыемствах дзяспары, што было таксама важна для іх штодзённасці, іх эмацыйнага камфорту.

Станоўчы ўплыў на развіццё беларускіх студэнцкіх суполак і актывізацыю грамадскай актыўнасці аказвала чэшская дзяржаўная палітыка пад назвай «Руская акцыя дапамогі», якая праводзілася з 1921 г. Беларуска моладзь мела магчымасць атрымаць матэрыяльную і маральную падтрымку, бо праграма была накіраваная на эмігрантаў з былой Расійскай імперыі: ствараліся фонды дапамогі, выдаваліся стыпендыі, хворым студэнтам аказвалася медыцынская дапамога.

Сусветны эканамічны крызіс, які распачаўся ў 1929 г., негатыўна паўплываў на развіццё студэнцкага руху ў Чэхаславакіі. Большасць дапамогавых фондаў і праграм была згорнута, значна паменшылася матэрыяльная падтрымка студэнцкай моладзі.

Фарміраванне студэнцкіх арганізацый у Чэхаславакіі адбывалася паралельна з чарговым этапам развіцця беларускай дзяржаўнасці, таму нацыястваральныя працэсы непасрэдна звязаныя са станаўленнем беларускай ідэнтычнасці дзяспары. Дыскрымінацыйная палітыка польскіх улад у Заходняй Беларусі прымушала студэнтаў праяўляць сваю палітычную актыўнасць, беларусы на міжнародным узроўні агучвалі факты несправядлівага стаўлення да нацыянальных меншасцей у Другой Рэчы Паспалітай.

Развіццё беларускай ідэнтычнасці ў калектыўнай самасвядомасці дзяспары ў 1920-я – 1930-я гг. стымулявала кансалідацыю. Культурныя мерапрыемствы ў асяроддзі замежжа аб’ядноўвалі асоб, там ствараліся нацыянальныя міфы, фарміравалася калектыўная памяць і нацыянальная ідэнтычнасць. Нягледзячы на супрацьлеглыя, часам палярныя, палітычныя перакананні, беларускія студэнты пазітыўна ацэньвалі ролю класікаў – Янкі Купалы і Якуба Коласа. Варта падкрэсліць, што ў розных краінах свету адзначаліся чарговыя юбілеі паэтаў і гадавіны іх творчай дзейнасці. Вершы і паэмы Я. Купалы і Я. Коласа дапамагалі палітычным апанентам знайсці агульныя аспекты ў развіцці нацыянальнай культуры.

Аналіз беларускіх арганізацый у Чэхаславакіі дазваляе зрабіць выснову, што выключны ўплыў на сацыяльна-культурныя адаптацыйныя працэсы аказвалі таварыства «Незалежнасць», Аб’яднанне беларускіх студэнцкытаварыства імя Ф. Скарыны ў Празе.

Арганізацыі вылучаліся сваімі шырокімі міжнароднымі кантактамі і актыўнай грамадскай работай, праводзілі нацыянальныя вечарыны і ладзілі юбілеі.

Прадстаўнікі беларускай дыяспары ў пачатку 1920-х гг. сур'ёзна канфліктавалі паміж сабой на палітычнай глебе, што стала прычынай ліквідацыі таварыства «Незалежнасць». Частка членаў былой арганізацыі аб'ядналася ў Беларускае культурнае таварыства імя Ф. Скарыны, якое было створана ў Празе 5 чэрвеня 1926 г., пры гэтым яго заснавальнікамі ў асноўным сталі студэнты (каля 50 чалавек) [4, с. 7]. У статуце арганізацыі падкрэслівалася, што яе асноўныя кірункі дзейнасці – культурная і асветніцкая праца.

Свой першы арганізацыйны вопыт стваральнікі новага аб'яднання атрымалі яшчэ ў таварыстве «Незалежнасць», якое першапачаткова лічылася культурна-асветніцкім гуртком. Члены «Незалежнасці» 30 снежня 1924 г. арганізавалі і правялі музычна-літаратурную вечарыну, прысвечаную творчасці В. Дуніна-Марцінкевіча, пра якую засталася інфармацыя на старонках віленскай прэсы [5, с. 4]. У газетным матэрыяле падкрэсліваўся адметны настрой прысутных, які здымаў унутраны эмацыйны канфліктны стан эмігрантаў, вызваляў ад вострага пачуцця настальгіі ў прымаючым грамадстве, прымаў залішняю трывожнасць. Фактычна гэта была адна з першых удалых беларускіх літаратурна-мастацкіх вечарын у Празе. Вершы Я. Купалы ў выкананні членаў музычна-драматычнага гуртка падкрэслівалі мелагучнасць роднай мовы ў іншакультурным асяроддзі.

Дзяржаўныя органы Чэхаславакіі без затрымкі ў 1926 г. зарэгістравалі статут Аб'яднання беларускіх студэнцкіх арганізацый (АБСА) [6, с. 3]. У дакуменце падкрэслівалася, што аб'яднанне беларускіх студэнтаў не будзе ажыццяўляць аніякай дзейнасці супраць афіцыйных чэшскіх улад. Работа ўсіх арганізацый замежнікаў пільна адсочвалася Міністэрствам замежных спраў ЧСР. У Архіве горада Прага захоўваюцца статуты большасці эмігранцкіх суполак, якія атрымалі дазвол на афіцыйную дзейнасць у Чэхаславакіі. Адным з абавязковых пунктаў шматлікіх статутаў быў «непалітычны характар дзейнасці арганізацый».

Інфармацыя пра беларускія мастацка-культурныя ўрачыстасці ў Празе публікавалася на старонках беларускамоўных перыядычных выданняў, якія сталі на сучасны момант асноўнымі гістарычнымі крыніцамі па гісторыі дыяспары. Напрыклад,

віленская газета «Сялянская ніва» (№ 2 за 5 студзеня 1927 г.) размясціла матэрыял пра ўрачыстую акадэмію ў гонар 20-годдзя літаратурнай творчасці Якуба Коласа, якая адбывалася ў Празе 21 снежня 1926 г. у памяшканні «Студэнцкай хаты». Арганізацыйнае мерапрыемства займалася Беларускае культурнае таварыства імя Ф. Скарыны. На юбілейнай акадэміі гучалі ўрыўкі твораў Я. Коласа, на вечарыне таксама былі прадстаўлены навуковыя рэфераты пра творчасць класіка. У газетным матэрыяле падкрэслівалася: «Прысутных было дужа многа, якія з энтузіязмам ухвалілі паслаць ад Скарынінскага Т-ва дарагому юбіляру Я. Коласу на памяць прывітаньне – адрэс. Акадэмія пакінула на ўсіх дужа сымпатычнае ўражаньне, як свята выключна культурнае» [7, с. 5]. У артыкуле пазначана, што на юбілейнай вечарыне было шмат беларускіх студэнтаў, якія маглі атрымаць там сацыяльную і маральную падтрымку.

Мастацка-літаратурныя вечарыны дапамагалі моладзі справіцца з пачуццём настальгіі, студэнты атрымоўвалі магчымасць пашырыць свае сацыяльныя кантакты, а сітуацыя паспяхова камунікацыі спрыяла іх інтэграцыі ў іншакультурнае грамадства. Беларускае таварыства імя Ф. Скарыны імкнулася праводзіць у Празе літаратурныя вечарыны рэгулярна. Пасля юбілею Я. Коласа таварыствам было арганізавана тэматычнае мерапрыемства, прысвечанае творчасці М. Багдановіча. 28 мая 1927 г. у Празе адбылася вечарына з нагоды 10-годдзя з дня смерці паэта [8, с. 3]. Рэгулярныя сустрэчы на культурных вечарынах дапамагалі эмігрантам стварыць свой сацыяльны асяродак, пашыралі знаёмствы сярод землякоў.

Беларускае культурнае таварыства імя Ф. Скарыны выдавала свой часопіс у Празе пад назвай «Іскры Скарыны» [9, с. 182]. Эмігрантам было надзвычай складана рыхтаваць да друку сваю прэсу, бо асноўнай праблемай для дыяспары быў недахоп матэрыяльных сродкаў. Кожны нумар беларускага замежнага перыядычнага выдання ўспрымаўся сапраўднай падзеяй, бо аказваў непасрэдным уплывом на фарміраванне дыяспаральнай ідэнтычнасці. Віленскі беларускі літаратурна-навуковы часопіс «Калосьсе» ахарактарызаваў выхад 5-га нумара часопіса «Іскры Скарыны» наступным чынам: «Выгляд часопісу паважны, рэпрэзэнтацыйны, фармат вялікі, змест багаты і рознастайны» [9, с. 182]. Адметнасцю падрыхтоўкі да друку перыядычнага выдання стала фінансавая падтрымка беларускіх мецэнатаў.

У асабістым фондзе В. М. Русака з калекцыі Нацыянальнага архіва Рэспублікі Беларусь сустракаецца інфармацыя, што № 3–5 часопіса «Іскры Скарыны» ў 1934–1935 гг. былі выдадзены на сродкі гэтага чалавека [10]. Справа ў тым, што Васіль Русак быў адным з нешматлікіх беларусаў у Празе, які змог арганізаваць свой уласны прыбытковы бізнес. Гэты чалавек меў музычныя і літаратурныя здольнасці, сам пісаў вершы і добра спяваў, вылучаўся прафесійна пастаўленым оперным голасам. В. М. Русак з гонарам у сваёй аўтабіяграфіі падкрэсліваў факт сваёй першай публікацыі вершаў у беларускім студэнцкім часопісе «Перевясла» і фінансаванне выдання «Іскры Скарыны», дзе былі апублікаваны яго матэрыялы пад псеўданімамі.

Палітычная канфрантацыя сярод прадстаўнікоў беларускай дыяспары аказвала негатыўны ўплыў на адаптацыю студэнцтва. Пазіцыя стаўлення да БССР, яе ролі ў працэсе развіцця беларускай нацыі часам не давала магчымасці прымірыцца палітычным апанентам. Значнымі падзеямі для беларускай замежнай супольнасці былі візіты дзеячоў навукі і культуры Савецкай Беларусі, якія ў другой палове 1920-х гг. чыталі адкрытыя лекцыі пра поспехі палітыкі беларусізацыі, наладжвалі першыя кантакты са студэнтамі ў Чэхаславакіі. Падобныя мерапрыемствы стымулявалі грамадскую актыўнасць супольнасці замежжа, аказвалі псіхатэрапеўтычны ўплыў на беларускае студэнцтва, стваралі для асоб пачуццё перспектывы.

У 1924 г. у Прагу быў камандзіраваны акадэмік Я. Карскі. Беларускі этнограф, фалькларыст і літаратуразнаўца выступіў на сходзе студэнтаў-беларусаў. Газета «Сын Беларусі» размясціла матэрыял пра сустрэчу студэнцкай моладзі з Я. Карскім, дзе падкрэслівалася адметнае стаўленне выступаўцы да праблем беларускай культуры: «Гаворачы аб нашых паэтах і пісьменніках, праф. Карскі з асаблівай пашанай гаварыў аб творчасці Якуба Коласа, які нязвычайна вырас» [3, с. 4]. Сустрэча пра культурнае жыццё беларускай нацыі стала працяглай і жывой, пра што сведчыць газетны матэрыял.

Візіт у 1927 г. першага рэктара Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта У. І. Пічэты ў Прагу беларускае студэнцтва палічыла важнай падзеяй. У сваёй афіцыйнай справаздачы прафесар Пічэта У. І. канстатаваў, што яго даклад для беларускіх студэнтаў у Празе быў на тэму «Культурнае будаўніцтва ў БССР» [11, с. 234]. У час візіту рэктар змог наладзіць міжнародныя сувязі з навуковымі і грамадскімі арганізацыямі Чэхаславакіі, яго лекцыі мелі выключны поспех. У. І. Пічэта стварыў станоўчы вобраз

беларускага прафесара ў чэхаславацкім навуковым асяроддзі. Рэктар меў значныя планы ў галіне развіцця міжбібліятэчнага супрацоўніцтва, аднак шмат якія навуковыя і адукацыйныя праекты так і не былі рэалізаваны, бо ў 1930 г. У. І. Пічэта быў арыштаваны.

У Прагу накіроўваліся таксама беларускія пісьменнікі, паэты, журналісты. У другой палове 1920-х гг. творчая інтэлігенцыя з БССР рабіла даклады пра беларусізацыю і яе вынікі, а з 1935 г. камандзіраванне літаратараў і журналістаў было звязанае з падпісаннем дагавора паміж Савецкім Саюзам і Чэхаславакіяй аб узаемнай дапамозе. Выступленні афіцыйных беларускіх делегаций аказвалі непасрэдны ўплыў на грамадскую актыўнасць дыяспары і, як вынік, на сацыяльна-культурныя адаптацыйныя працэсы.

Беларускія студэнты ў Чэхаславакіі, як правіла, сутыкаліся са значнымі фінансавымі праблемамі, ім цяжка было заставацца фізічна і інтэлектуальна актыўнымі пры рэгулярным недахопе сродкаў. Фізіялагічны стан асобы аказваў адметны ўплыў на паспяховую інтэграцыю эмігрантаў. Здаровы чалавек прасцей мог справіцца з адаптацыйным стрэсам. Нерэгулярнае харчаванне прыводзіла да разнастайных захворванняў моладзі.

Праблемай здароўя і побыту студэнтаў-замежнікаў у Чэхаславакіі займаўся Чырвоны Крыж. Міжнародная дабрачынная арганізацыя аналізавала стан здароўя студэнцкай моладзі, намагалася прыцягнуць увагу грамадства да неапыткістых вынікаў. Напрыклад, медыцынскі агляд 1398 студэнтаў у 1922 г. адлюстравваў агульную сітуацыю: 30 чалавек сур'ёзна хварэлі на туберкулёз, 75 мелі складаную анемію, а 230 студэнтаў – нервовыя захворванні [12, с. 21]. Разглядаючы адаптацыйныя працэсы, таксама неабходна ўлічваць псіхічную актыўнасць асоб, іх фізіялагічны камфорт, стан здароўя.

Міністэрства замежных спраў ЧСР намагалася дапамагачь студэнтам-замежнікам матэрыяльна, кантраляваць іх побыт. Афіцына, у якасці мерапрыемстваў «рускай акцыі» ствараліся дапамогавыя фонды і камітэты. У 1921 г. пачаў сваю працу Чэшска-ўкраінскі камітэт дапамогі ўкраінскім і беларускім студэнтам у Празе (арганізацыя мяняла сваю назву). Камітэт аказваў матэрыяльную падтрымку найбольш здольным беларускім студэнтам: прызначаліся стыпендыі, раздаваліся вопратка і прадукты, аказвалася медыцынская дапамога. Напрыклад, справаздача за 1924 г. сведчыць, што арганізацыя аказвала матэрыяльную дапамогу 29 беларускім студэнтам Карлавага ўніверсітэта і 39 беларусам, якія вучыліся ў Чэшскім вышэйшым тэхнічным вучылішчы [12, с. 24–25]. У 1931 г.

камітэт быў рэарганізаваны, а матэрыяльная дапамога студэнцтву значна паменшылася па прычыне недахопу сродкаў.

Заклучэнне. Праблема сацыяльна-культурнай адаптацыі студэнтаў – адна з актуальных тэм псіхалага-педагагічных даследаванняў. Гісторыя беларускай дыяспары дазваляе раскрыць новыя аспекты працэсу фарміравання культурнай ідэнтычнасці на-

цы на прыкладзе дзейнасці беларускіх студэнтаў. Канфрантацыя паміж палітычнымі групамі дыяспары аказвала негатыўны ўплыў на сацыяльна-культурную адаптацыю беларускай моладзі. Візіты вучоных, педагогаў і пісьменнікаў у Прагу кансалідавалі і стымулявалі дыяспару, спрыялі фарміраванню культурнай самабытнасці беларусаў замежжа.

Спіс літаратуры

Theoretical models of culture shock and adaptation in international students in higher education / Y. Zhou [et al.] // *Studies in Higher Education*. 2008. Vol. 33, no. 1. P. 63–75.

2. Cross-cultural Adaptation of International College Students in the United States / Y. Wang [et al.] // *Journal of International Students*. 2018. Vol. 8, issue 2. P. 821–842.

3. Студэнт. Беларусы ў Чэхіі // *Сын Беларуса*. 1924. № 10. С. 4.

4. А. А. Крывіцкае (Беларускае) Культурнае Таварыства Д-ра Францыска Скарыны // *Крыніца*. 1926. № 28. С. 7.

5. Ж. Д. Вечар памяці Вінцука Дуніна-Марцінкевіча // *Беларуская доля*. 1925. № 12. С. 4.

6. Прэзідыум. 3 жыцця студэнтаў // *Сялянская ніва*. 1927. № 31. С. 3.

7. Прысутны. Святкаванне Коласаўскага Юбілею Скарынаўскім Т-вам у Празе // *Сялянская Ніва*. 1927. № 2. С. 5.

8. Урачыстае святкаванне X-ых угодкаў смерці паэта-філосафа Максіма Багдановіча беларускай эміграцыяй у Празе // *Беларуская крыніца*. 1927. № 25. С. 2–3.

9. «Іскры Скарыны» // *Калосьсе*. 1935. Кн. 3. С. 182.

10. НАРБ. Фонд 459. Воп. 1. Спр. 14. Арк. 12.

11. Ходзін С. М., Шумейка М. Ф., Яноўскі А. А. *Памяць і слава: Першы рэктар Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта – Уладзімір Іванавіч Пічэта*. Мінск: БДУ, 2011. 375 с.

12. *Czechoslovak Help to the Russian and Ukrainian emigration*. Prague: Ministry for Foreign Affairs, 1924. 140 p.

References

1. Zhou Y., Jindal-Snape D., Topping K., Todman J. Theoretical models of culture shock and adaptation in international students in higher education. *Studies in Higher Education*, 2008, vol. 33, no. 1, pp. 63–75 (In English).

2. Wang Y., Li T., Noltemeyer A., Wang A., Zhang J., Shaw K. Cross-cultural Adaptation of International College Students in the United States. *Journal of International Students*, 2018, vol. 8, issue 2, pp. 821–842 (In English).

3. Student. Belarusians in Czech. *Syn Belarusa* [The Son of Belarusian], 1924, no. 10, p. 4 (In Belarusian).

4. A. A. The Krivitsky (Belarusian) Cultural Society of Dr. Francysk Skaryna. *Krynitsa* [The Source], 1926, no. 28, p. 7 (In Belarusian).

5. J. D. Performance in memory of Vintsuk Dunin-Martsinkevich. *Belaruskaya dolya* [The Belarusian Fate], 1925, no. 12, p. 4 (In Belarusian).

6. Presidium. From the life of students. *Syalyanskaya niva* [The Rural Field], 1927, no. 31, p. 3 (In Belarusian).

7. Attending the meeting. Celebration of the anniversary of Yakub Kolas by Association of Skorina in Prague. *Syalyanskaya niva* [Rural Field], 1927, no. 2, p. 5 (In Belarusian).

8. 10th anniversary of the death of a poet and philosophe Maxim Bogdanovich. *Belarusian Krynitsa* [The Belarusian Source], 1926, no. 28, p. 7 (In Belarusian).

9. “Sparks of Skaryna”. *Kalosse* [Cones], 1935, no. 3, p. 182 (In Belarusian).

10. NARB. Fund 459. I. 1. F. 14. L. 12.

11. Chodin S. M., Shumeyka M. F., Yanovsky A. A. *Pamyats' i slava: Pershy rektar Belaruskaha dzyarzhavnaha universiteta – Uladzimir Ivanavich Picheta* [Memory and Glory: The First Rector of

the Belarusian State University – Vladimir Ivanovich Picheta]. Minsk, BSU Publ., 2011. 375 p (In Belarusian).

12. *Czechoslovak Help to the Russian and Ukrainian emigration*. Prague, Ministry for Foreign Affairs Publ., 1924. 140 p (In English).

Інфармацыя пра аўтара

Коваль Вольга Уладзіміраўна – кандыдат гістарычных навук, дацэнт кафедры гісторыі Беларусі і паліталогіі. Беларускі дзяржаўны тэхналагічны ўніверсітэт (220006, г. Мінск, вул. Свядлова, 13а, Рэспубліка Беларусь). E-mail: koval@belstu.by

Information about the author

Koval Volha Uladzimirauna – PhD (History), Assistant Professor, the Department of History of Belarus and Political Science. Belarusian State Technological University (13a, Sverdlova str., Minsk, Republic of Belarus). E-mail: koval@belstu.by

Паступіў 08.09.2022